

DE OPZEGGING VAN OVEREENKOMSTEN

DE OPZEGGING VAN OVEREENKOMSTEN

Flavie VERMANDER

De opzegging van overeenkomsten
Flavie Vermander

© 2014 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-90-5095-885-1
D/2014/7849/8
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Dit boek vormt de geactualiseerde handelseditie van het doctoraal proefschrift waarmee Flavie Vermander op 13 juli 2011 met brio de titel van doctor in de rechten behaalde aan de KU Leuven. Onmiddellijk daarna werd Flavie Vermander als het ware opgevorderd door haar werk als advocaat en deeltijds docent aan de UA Antwerpen. Twee jaar later nam zij een ‘sabbatical’ van meerdere weken om haar doctoraat publicatieklaar te maken en te actualiseren. Het is in mijn hoedanigheid van fiere promotor dat ik thans een voorwoord mag schrijven bij dit kwalitatief hoogstaand en vernieuwend werk.

Dit werk is uniek in België, want het biedt voor het eerst een algemene theorie van de eenzijdige opzegging van contracten. Hoewel de figuur van de opzegging alomtegenwoordig is in de contractuele praktijk, bleef de opzegging zeer lang onderbelicht als zelfstandige verbintenisrechtelijke figuur. Dit boek vult dan ook een leemte in het Belgische recht, waar geen eenheidsbenadering bestond van de figuur van de opzegging. Integendeel, de figuur kent een erg versnipperde wettelijke regeling – men denke bijvoorbeeld aan het huurrecht, het arbeidsrecht en het distributierecht. De rechtspraak is bijzonder omvangrijk maar weinig doorzichtig en niet steeds coherent. Zelfs de terminologie rond de eenzijdige opzegging is dispaaraat te noemen.

Het boek is opgebouwd rond een centrale onderzoeksvraag: *hoe dient de opzegging verbintenisrechtelijk te worden gekwalificeerd, wanneer en onder welke voorwaarden kan een contractpartij tot opzegging van de overeenkomst overgaan en wat is de rol van de rechter bij opzegging?* Aan de hand van een transparante structuur biedt Flavie Vermander een diepgravende en vaak vernieuwende analyse van de talrijke knelpunten van de eenzijdige opzegging. De lezer zal eerst ingeleid worden in de figuur van de eenzijdige opzegging als één van de beëindigingswijzen van contracten. Aan de hand van de definitie en de hoofdkenmerken van de opzegging – een *eenzijdige, potestatieve en mededelingsplichtige* rechtshandeling waarmee een contractant *voor de toekomst* en *zonder verwijt* van enige tekortkoming een einde kan stellen aan een contract – bakent de auteur de figuur duidelijk af van, bijvoorbeeld, de (buitengerechtelijke) ontbinding wegens wanprestatie en de ontbindende voorwaarde. Ten tweede buigt het werk zich over de gronden van opzegging, zowel in bijzondere overeenkomsten als in het gemeen verbintenisrecht. Hier analyseert de auteur op een verhelderende wijze het ruimere ver-

bintenisrechtelijke kader waarin de figuur van de opzegging dient te worden geplaatst. Zo wordt dieper ingegaan op het onderscheid tussen contracten van bepaalde duur en contracten van onbepaalde duur, en op de grondslag van het beginsel van de opzegbaarheid van deze laatste categorie. In een derde stap worden de uitoefeningsvoorwaarden van de opzegbevoegdheid doorgelicht, met bijzondere aandacht voor de kennisgeving van de opzegging, de motivering ervan, het vereiste van een (redelijke) opzegtermijn en de rol van de opzegvergoeding. Het vierde en laatste knelpunt vormt het koninginnenstuk: de auteur analyseert haarfijn de rechterlijke controle op een foutieve opzegging en de remediëring hieraan, met de concrete vraag of een ten onrechte opgezegd contract weer in werking mag worden gebracht. Haar inzichten in dit probleemgebied zijn zeer waardevol en nieuw in de doctrine.

Vruchtbaar is dat de auteur de opzegging – als verbintenisrechtelijke figuur – niet enkel bekijkt als een eenzijdige rechtshandeling, maar het opzegrecht terecht benadert vanuit de *potestatieve rechten of bevoegdheden*. Zo overtuigt zij de lezer ervan dat een eenzijdige opzegbeslissing gekwalificeerd moet worden als een *partijbeslissing*. Dit heeft als belangrijkste implicatie dat de controle door de rechter *a posteriori* verruimd wordt: hij zal niet alleen kunnen nagaan of een eenzijdige opzegging formeel regelmatig is verlopen, maar hij zal de opzegbeslissing – net als andere partijbeslissingen – ook mogen toetsen aan het verbod op rechtsmisbruik (wat leidt tot een rechtmatigheidscontrole naast de controle op de regelmatigheid). Men kan hier een duidelijke parallel zien met de controle *a posteriori* op de uitoefening van een uitdrukkelijk ontbindend beding.

Hoe kan een rechter dan een foutieve (*i.e.* een onregelmatige of een onrechtmatige) opzegging beteugelen? Bij de rechterlijke remedies vertrekt Flavie Vermander terecht van de vaststelling dat een foutieve opzegging een contractuele fout is. Zij knoopt vervolgens aan bij het schema van de klassieke remedies die gelden voor elke contractuele tekortkoming en komt uit bij de vraag of een opgezegde partij kan staan op uitvoering *in natura* of bij equivalent. Volgens haar spitsvondige analyse kan de wederinvoegstelling van de overeenkomst na een foutieve opzegging, zelfs van een overeenkomst van onbepaalde duur, een juridisch verdedigbare keuze zijn. Zij gaat in haar betoog in tegen “heilige huisjes”, nu men voor overeenkomsten van onbepaalde duur doorgaans aanvaardt dat ze niet kunnen worden hersteld na een foutieve opzegging. Maar zij brengt hiertegen in dat men de analyse verregaander moet verfijnen. Flavie Vermander kent de kunst om bestaande concepten en redeneringen uit het verbintennisrecht, zoals uitvoering en herstel *in natura*, creatief aan te wenden in haar nieuwe voorstellen tot theorievorming rond de opzegging. In de hypothese van een *onregelmatige* opzegging, zoals een opzegging waarbij een van de toepassingsvoorwaarden niet is nageleefd, stelt zij als sanctie de onwerkzaamheid van die opzegging voor. Dit

komt erop neer dat het foutief opgezegde contract nooit beëindigd is en verder loopt. De onwerkzaamheid kreeg recent trouwens weerklank in de cassatierecht-spraak bij een foutieve ontbinding krachtens een uitdrukkelijk ontbindend beding. Een verdere verfijning, zo stelt de auteur voor, kan erin bestaan dat de rechter ook het herstel in natura van de schade toekent – een vorm van uitvoering bij equivalent – wat eveneens tot een wederinvoegstelling kan leiden. In de hypothese van een onrechtmatige of abusieve opzegging onderbouwt Flavie Vermander haar stelling dat wederinvoegstelling van het contract mogelijk is, door de geëigende sancties consequent toe te passen die gelden bij de schending van het verbod op rechtsmisbruik. Men weet dat de rechtspraak van het Hof van Cassatie als één van de sancties aanneemt dat de rechter elk gevolg ontzegt aan de uitoefening van een contractueel beding of een contractuele bevoegdheid. Welnu, bij een abusieve opzegging kan de rechter aan deze beslissing elke uitwerking ontnemen en vaststellen dat het contract niet werd beëindigd en verder in voege is.

Dit boek zal ongetwijfeld nuttig zijn in de praktijk. Zo gaat veel aandacht naar de kennisgevingsvereiste, een *conditio sine qua non* voor een geldige opzegging. De auteur gaat hier geen moeilijkheid uit de weg en zij onderzoekt op kritische wijze de vanuit het arbeidsrecht overgevoegen theorie van de *acte équivolent à rupture*. Zo gaat de auteur ook in op de netelige vraag of een opzegtermijn dient te worden nageleefd (en zo ja, welke?) bij de opzegging van overeenkomsten van onbepaalde duur wanneer noch de overeenkomst noch de wetgever hierin voorzien. Zij neemt stelling in *pro* een aanvullende plicht tot naleving van een redelijke opzegtermijn in die gevallen. Ten slotte vindt de praktizijn ook meerdere passages die gewijd zijn aan opzegbedingen. Vanuit het onderzoek van de grondslag van het opzegrecht in contracten van onbepaalde duur verdedigt de auteur dat bepaalde contractuele modaliseringen van het opzegrecht ruimer moeten kunnen worden aanvaard dan vandaag doorgaans het geval is.

Deze en nog vele andere aspecten van de eenzijdige opzegging worden door de auteur met grondigheid en helderheid onderzocht.

Dit boek vormt de uitkomst van echt fundamenteel onderzoek dat zowel breed als diepgaand werd gevoerd in meerdere rechtssystemen. Met haar diepgaande en geïntegreerde rechtsvergelijking met het Franse recht bewijst de auteur dat rechtsvergelijking onmisbaar is om het eigen recht te begrijpen en te verbeteren. Het onderzoek gebeurt niet enkel in het klassiek verbintenissenrecht, maar ook in het overeenkomstenrecht. Werden grondig onderzocht omdat zij op het vlak van de opzegging leerrijke specificiteiten vertonen: de lastgeving, de aanneming en de verkoopconcessie. Ook de arbeidsovereenkomst en de huurovereenkomst werden bestudeerd.

De analyses in dit werk zijn echte pareltjes: doorgedreven, haarfijn, geduldig, evenwichtig en uitermate authentiek. De auteur komt dan ook steeds tot een onderbouwde en afgewogen persoonlijke mening. Vaak heeft de auteur een bepaalde keuze moeten maken. Steeds kan zij de lezer hiervan overtuigen.

Als promotor heb ik het genoegen gehad om zeven jaar lang op het Instituut voor Verbintenissenrecht intens samen te werken met Flavie Vermander. Ik mocht tijdens die jaren haar perfectionisme en haar doorzettingsvermogen bewonderen. We hadden vele boeiende en stimulerende discussies. Onze achtergrond als advocaat was nooit ver weg en we wogen op die manier vaak de belangen af van de opzeggende en de opgezegde partij. We werden ook vrienden die in vertrouwen konden vertellen over ons gezin, onze ouders en het leven zoals het is.

Met trots en vreugde wil ik dan ook schrijven dat hier het standaardwerk inzake de eenzijdige opzegging voorligt, twintig jaar na mijn eigen doctoraat over de buitengerechtelijke ontbinding, dat in zekere zin de tegenhanger hiervan vormt.

Sophie Stijns, KU Leuven
1 oktober 2013

DANKWOORD

Een treinreis ...

Dit beeld verbond mijn promotor op de openbare verdediging van mijn proefschrift met het traject dat ik had afgelegd in de jaren voorafgaand aan de verdediging.

Het schrijven van het proefschrift, waarvan dit boek de aangepaste handelseditie is¹, was in alle opzichten een bijzondere treinreis. Soms verliep de reis vlot, soms hield de trein langer dan verwacht halt door (academische of familiale) incidenten op het spoor, maar het was nooit een eenzame reis, want ik kon rekenen op de hulp en steun van velen.

In dit dankwoord wil ik allereerst mijn promotor, Professor Sophie Stijns, bedanken. Als een uitmuntend conducteur begeleidde zij mij tijdens mijn hele doctoraatstraject. Onder haar begeleiding kon ik mij vervolmaken in de kunst van het juridisch schrijven. Ik kreeg ook mooie kansen om op studiedagen te spreken en zij leerde mij haar beproefde en efficiënte onderzoeksmethode kennen. Tijdens het schrijven van mijn proefschrift gaf zij, als ervaren promotor, mij de nodige vrijheid om zelf mijn plek te vinden en mijn onderzoek te voeren. Maar bij elke halte vond zij de tijd om van gedachten te wisselen over de structuur en de inhoud van het proefschrift, om mijn teksten kritisch en constructief na te lezen, om mij te motiveren of om in vriendschap een gesprek te voeren. De juridische lat lag steeds hoog, maar precies hierdoor heeft zij mij constant uitgedaagd om mijn ideeën verder aan te scherpen en om juridisch het beste uit mezelf te halen. Haar onuitputtelijke kennis van en liefde voor het verbintenissenrecht waren en zijn een voortdurende bron van inspiratie.

Ik wens ook de overige leden van de examencommissie, Prof. dr. Vincent Sagaert, Prof. dr. Jan Smits, Prof. dr. A.L. Verbeke en Prof. dr. Patrick Wéry, te danken. Ondanks hun drukke agenda's waren zij bereid om mijn proefschrift te lezen en te evalueren, wat ik als een ware eer heb ervaren.

Ik schreef het proefschrift als assistent aan de KU Leuven en was er verbonden aan het Instituut voor Verbintenissenrecht. Voor een jonge onderzoeker is “de

¹ Het onderzoek voor het proefschrift werd afgesloten op 1 april 2011. Voor de handelseditie werd een beperkte update doorgevoerd. De relevante Belgische cassatiearresten werden verwerkt tot 31 juli 2013. Bepaalde belangrijke of ingrijpende wetswijzigingen werden kort aangeduid.

Valk” een stimulerende en boeiende omgeving. De vele collega’s en vrienden van de rechtsfaculteit verdienen hier dan ook een woord van dank. Op het Instituut voor Verbintenissenrecht was het steeds aangenaam vertoeven. De collega’s van het Instituut hebben elk op hun manier bijgedragen tot het welslagen van mijn reis. Mijn bijzondere dank gaat hierbij uit naar Katrien Vanderschot (mijn collega van het eerste uur) en naar Hilde Geens en Sanne Jansen (voor hun steun en voor hun praktische hulp tijdens de laatste maanden voor de verdediging).

Ook Professor Ilse Samoy krijgt een bijzondere vermelding. Haar vriendschappelijke steun en haar belangeloze bereidheid om haar ervaringen en kennis te delen, waren zeer belangrijk voor het bereiken van mijn eindbestemming.

Lof verdienen ook mijn mama en Frederik Desmet, die bereid waren stukken van mijn doctoraat taalkundig na te lezen.

De steun van vrienden was onmisbaar. Zij zorgden ook voor de nodige afleiding wanneer het afleggen van het traject zwaar begon te wegen. Over het doctoraat werd doorgaans niet in detail gesproken, maar de aanwezigheid van velen onder hen tijdens mijn openbare verdediging toonde eens te meer aan dat zij steeds voor mij supporterden.

Kunnen terugvallen op een hechte familie is een ware troef bij het schrijven van een proefschrift. Mijn zus Sien, mijn broer Kwinten en schoonzus Ilse vernoem ik graag bij naam. Zij waren immer begripvol, supporterden vanaf de zijlijn en boden hulp op vele vlakken ondanks hun eigen drukke leven. Een woord van dank gaat hier ook uit naar mijn schoonouders. Zonder hun hulp en de zeer gewaardeerde opvangmomenten zou de combinatie doctoraat en gezin aanzienlijk moeilijker zijn verlopen.

Mijn ouders dienen in dit dankwoord een prominente plaats te krijgen. Ik wens hen hier dan ook uitdrukkelijk te danken voor hun voortdurende steun, hun hulp, hun meelevens en hun vertrouwen, niet alleen tijdens het schrijven van het proefschrift, maar tijdens elke andere reis die ik tot nog toe heb ondernomen.

Ten slotte wil ik mijn echtgenoot, Cédric, bedanken. Het doctoraatstraject hebben we in vele opzichten samen afgelegd. Zijn vertrouwen en zijn nooit aflatende steun waren onontbeerlijk voor het bereiken van het eindstation.

Het is aan Cédric en aan onze kinderen, Lucas en Louise, dat ik dit boek opdraag.

Flavie Vermander
Merelbeke, 25 mei 2014

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Dankwoord</i>	ix
<i>Lijst van verkort aangehaalde literatuur</i>	xxxvii

Inleiding	1
§ 1. Keuze van het onderwerp en opzet van het onderzoek: een algemeen leerstuk inzake opzegging.....	1
§ 2. Opzet van het onderzoek vertaald in onderzoeksvragen.....	7
§ 3. Onderzoeksmethode.....	8
§ 4. Afbakening van het onderwerp	11
§ 5. een inleidend overzicht.....	12

BOEKDEEL I.

DE OPZEGGING ALS EENZIJDIGE RECHTSHANDELING TOT BEËINDIGING VAN EEN BESTAANDE RECHTSBAND	15
--	----

DEEL I.

VOORLOPIGE BEGRIPSOMSCHRIJVING EN TERMINOLOGISCH PROBLEEM	17
---	----

Hoofdstuk I.

De eenzijdige opzegging onderscheidt zich van de andere soorten van opzegging	19
--	----

Afdeling 1. De <i>mutuus dissensus</i>	19
--	----

§ 1. De mogelijkheid tot beëindiging met wederzijdse toestemming	19
--	----

§ 2. Voorwaarden en gevolgen	20
------------------------------------	----

Afdeling 2. Beëindiging bij overlijden, onbekwaamverklaring en faillissement	22
--	----

Hoofdstuk II.

Terminologische benadering: begin van begripsontwarring	25
--	----

Afdeling 1. Keuze voor de term “opzegging” boven eventuele alternatieven	25
--	----

Afdeling 2. Het probleem van de terminologische onvastheid overschrijdt de taal- en landsgrenzen	26
Afdeling 3. Een pleidooi voor een duidelijke terminologie	29
Afdeling 4. De aangenomen term “opzegging” kan nog verschillende ladingen dekken	30
DEEL II.	
DE OPZEGGING VAN WEDERKERIGE OVEREENKOMSTEN: EEN WERKDEFINITIE	
	33
Hoofdstuk I.	
Een werkdefinitie kan worden geformuleerd	35
Hoofdstuk II.	
De opzegging als wijze van tenietgaan van overeenkomsten	37
DEEL III	
DE AFBAKENING VAN DE FIGUUR VAN OPZEGGING TEN AANZIEN VAN ANDERE WIJZEN VAN BEËINDIGING VAN OVEREENKOMSTEN	
	39
Hoofdstuk I.	
De gerechtelijke beëindigingswijzen	43
Afdeling 1. De nietigheid	43
§ 1. De kenmerken van de nietigheid	44
§ 2. De gevolgen van de nietigheid	45
§ 3. De afbakening ten aanzien van de figuur van opzegging	47
Afdeling 2. De ontbinding wegens wanprestatie	48
§ 1. De gerechtelijke ontbinding wegens wanprestatie	49
A. De kenmerken en de toepassingsvoorwaarden	49
B. De rol van de rechter	51
1. De traditionele visie	51
2. Een gedifferentieerde benadering	52
C. De gevolgen	53
§ 2. Het uitdrukkelijk ontbindend beding	54
A. Begrip, kenmerken en geoorloofdheid	54
B. De rol van de rechter	56
§ 3. De buitengerechtelijke ontbinding in uitzonderlijke omstandigheden	57
A. Het bestaan van een uitzonderingsregime	57
B. De toepassingsvoorwaarden	60
C. De rol van de rechter	60

§ 4. De afbakening ten aanzien van de figuur van opzegging.	61
A. Een vergelijking tussen de figuur van ontbinding wegens wanprestatie en van opzegging	61
B. Relevantie van het onderscheid tussen de ontbinding wegens wanprestatie en de opzegging.	63

Hoofdstuk II.

De buitengerechtelijke beëindigingswijzen	65
---	----

Afdeling 1. De herroeping.	65
------------------------------------	----

§ 1. Specifieke beëindigingswijze.	65
--	----

§ 2. De wettelijke bedenkttermijnen in consumentenovereenkomsten	66
--	----

A. Begrip en kenmerken.	66
---------------------------------	----

B. Afbakening ten aanzien van de figuur van opzegging.	68
--	----

1. Punten van overeenstemming zijn talrijk	68
--	----

2. De herroeping kan niet steeds als een opzegging worden gekwalificeerd.	69
---	----

a. Verschilpunten	69
-----------------------------	----

b. Evaluatie verschilpunten	70
---------------------------------------	----

§ 3. Het conventionele verzakingsrecht	71
--	----

Afdeling 2. Het verval	75
----------------------------------	----

§ 1. Begrip, kenmerken en gevolgen	75
--	----

A. Het verval wegens het wegvallen van het voorwerp.	76
--	----

B. Het verval wegens het wegvallen van de oorzaak.	77
--	----

§ 2. Afbakening ten aanzien van de figuur van opzegging	79
---	----

Afdeling 3. De toepassing van de risicoleer in geval van overmacht of vreemde oorzaak	80
---	----

§ 1. Begrip, kenmerken en gevolgen	80
--	----

§ 2. Afbakening ten aanzien van de figuur van opzegging	83
---	----

BOEKDEEL II.

BESCHRIJVING EN ANALYSE VAN WETTELIJKE OPZEG-GRONDEN IN BIJZONDERE WETGEVING	85
--	----

DEEL I.

DE OPZEGGING VAN DE LASTGEVINGSOVEREENKOMST.	89
--	----

Hoofdstuk I.

De lastgevingsovereenkomst en het toepassingsgebied van de artikelen 2003 e.v. BW.	91
--	----

Afdeling 1. De begripsomschrijving en de onderscheidende kenmerken	91
--	----

§ 1. Het begrip lastgeving	91
--------------------------------------	----

§ 2. De voornaamste en onderscheidende kenmerken	93
A. Kosteloos of bezoldigd karakter	93
B. <i>Intuitu personae</i> -karakter	94
C. Het voorwerp van de lastgevingsovereenkomst	95
Afdeling 2. Het toepassingsgebied van de artikelen 2003 e.v. BW	97

Hoofdstuk II.

De draagwijdte van de wettelijke bepalingen inzake het einde van de lastgevingsovereenkomst	99
--	-----------

Afdeling 1. De draagwijdte van artikel 2003 BW	99
--	----

Afdeling 2. De draagwijdte van artikel 2004 BW: een bevoegdheid tot herroeping van de volmacht voor de lastgever	100
--	-----

§ 1. Een opzegbevoegdheid <i>ad nutum</i>	101
---	-----

A. Een wettelijke opzegbevoegdheid	101
B. Een <i>ad nutum</i> -opzegbevoegdheid	102
C. De <i>ratio legis</i> van de <i>ad nutum</i> -herroepbaarheid	103
D. Toepassingsgebied van de wettelijke opzegmogelijkheid <i>ad nutum</i>	105

§ 2. De onherroepelijke lastgeving	106
--	-----

A. Contractuele modulering en uitsluiting van de principiële herroepelijkheid <i>ad nutum</i>	106
1. Principiële geldigheid van het beding	106
2. Beperkingen op de principiële geldigheid	110
3. De sanctie bij miskenning van de bedongen onherroepelijkheid	112
B. Onherroepelijkheid uit de aard (of van nature): het mandaat van gemeenschappelijk belang	114
1. Begrip	116
2. Herroeping van een mandaat van gemeenschappelijk belang	120
3. Sanctie bij een onregelmatige herroeping van een mandaat van gemeenschappelijk belang	126

Afdeling 3. De draagwijdte van artikel 2007 BW: een opzegbevoegdheid voor de lasthebber	127
---	-----

§ 1. Een opzegbevoegdheid	127
-------------------------------------	-----

A. Een wettelijke opzegbevoegdheid maar niet <i>ad nutum</i>	127
B. Het toepassingsgebied en de <i>ratio legis</i> van artikel 2007 BW	128

§ 2. De conventionele modulering of uitsluiting van de opzegbevoegdheid	129
---	-----

A. De geldigheid van het beding	129
B. De sanctie bij een onregelmatige opzegging door de lasthebber	129

Hoofdstuk III.

De modaliteiten voor en de gevolgen van de opzegging	131
Afdeling 1. De kennisgeving	131
§ 1. De kennisgeving van de herroepingsbeslissing van de lastgever	131
A. De wilsuiting	132
B. De kennisgeving van de wilsuiting	133
1. De kennisgeving aan de lasthebber	133
2. De kennisgeving aan derden	135
§ 2. De kennisgeving van de opzegbeslissing van de lasthebber	136
Afdeling 2. De motivering	137
Afdeling 3. De opzegtermijn	138
Afdeling 4. De opzegvergoeding	138
§ 1. In geval van herroeping door de lastgever	138
§ 2. In geval van opzegging door de lasthebber	140
Afdeling 5. De gevolgen	142
§ 1. Werking voor de toekomst	142
§ 2. De afwikkeling van de relatie tussen lastgever en lasthebber	143

DEEL II.

DE OPZEGGING VAN DE AANNEMINGSOVEREENKOMST	145
---	-----

Hoofdstuk I.**De aannemingsovereenkomst en het toepassingsgebied van artikel**

1794 BW	149
----------------------	-----

Afdeling 1. De begripsomschrijving en de onderscheidende kenmerken	149
§ 1. Het begrip aanneming	149
§ 2. De voornaamste en onderscheidende kenmerken	150
Afdeling 2. Het toepassingsgebied van artikel 1794 BW	154

Hoofdstuk II.

De draagwijdte van artikel 1794 BW	159
---	-----

Afdeling 1. Een wettelijke opzegbevoegdheid voor de opdrachtgever	159
§ 1. Een wettelijke opzegbevoegdheid	159
§ 2. De <i>ratio legis</i> van de wettelijke opzegbevoegdheid	162
§ 3. De opzeggerechtigden van artikel 1794 BW	164
Afdeling 2. De contractuele bedingen en de vraag naar de aanneming van gemeenschappelijk belang	166
Afdeling 3. Knelpunt: de opzegbevoegdheid in een aannemingsovereenkomst van onbepaalde duur	167

Hoofdstuk III.

De modaliteiten voor en de gevolgen van de opzegging op grond van artikel 1794 BW 169

Afdeling 1. De modaliteiten 169

§ 1. De kennisgeving 169

§ 2. De motivering 171

§ 3. De opzegtermijn en het ogenblik van de opzegging 172

§ 4. De opzegvergoeding 173

A. De wettelijke vergoeding 173

B. De contractueel bedongen vergoeding 178

Afdeling 2. De gevolgen van de opzegging 180

§ 1. De opzegging werkt voor de toekomst 180

§ 2. De andere gevolgen van de opzegging 181

§ 3. De verhouding tot artikel 1184 BW 182

A. Ontbinding wegens wanprestatie in plaats van opzegging 182

B. Een cumulatie van opzegging en schadevergoeding en/of ontbinding wegens wanprestatie 183

1. Een eerste standpunt: de gemaakte keuze is definitief 184

2. Een genuanceerd standpunt: een cumulatie is niet uitgesloten . 186

a. De traditionele opvatting bekritiseerd en genuanceerd 187

b. Een mogelijkheid van cumulatie 189

DEEL III.

DE OPZEGGING VAN DE VERKOOPCONCESSIEOVEREENKOMST (WET VAN 27 JULI 1961) 193

Hoofdstuk I.

De verkoopconcessieovereenkomst en de wet van 27 juli 1961 197

Afdeling 1. De begripsomschrijving en de onderscheidende kenmerken 197

§ 1. Het begrip verkoopconcessie 197

§ 2. De voornaamste en onderscheidende kenmerken 198

Afdeling 2. Het toepassingsgebied van de wet van 27 juli 1961 202

§ 1. Beperkt toepassingsgebied: *ratione materiae* 202

§ 2. Beperkt toepassingsgebied: *ratione loci* 204

Hoofdstuk II.

De draagwijdte van de wet van 27 juli 1961 205

Afdeling 1. Een fragmentarische regeling van de eenzijdige beëindiging van verkoopconcessies 205

§ 1. Een beperkte draagwijdte 205

§ 2. De <i>ratio</i> en de aard van de wettelijke regeling	206
Afdeling 2. Artikel 2 van de Wet: een wettelijke opzegregeling voor concessieovereenkomsten van onbepaalde duur	208
§ 1. Artikel 2 bevat een regeling inzake de opzegging van de concessie- overeenkomst van onbepaalde duur	209
§ 2. Een gerechtelijke ontbinding wegens wanprestatie of een beroep op een uitdrukkelijk ontbindend beding is niet uitgesloten	211
§ 3. Bijzonder vraagstuk: de beëindiging op grond van een ontbindende voorwaarde.	212
A. De ontbindende voorwaarde kan geldig worden bedongen	212
B. Een afbakingsprobleem: de verhouding tot het opzegbeding.	213
1. De situering van het probleem en stellingname	213
2. De toetsing van het eigen standpunt aan het cassatiearrest van 30 juni 1995	213
 Hoofdstuk III.	
De opzegregeling voor de concessieovereenkomsten van onbepaalde duur	217
Afdeling 1. De uitspraak naar billijkheid	217
Afdeling 2. De modaliteiten	219
§ 1. De kennisgeving	219
§ 2. De motivering	220
§ 3. De opzegtermijn	220
A. Een opzegtermijn eerbiedigen vormt de regel	221
B. De invulling van de redelijke opzegtermijn.	223
§ 4. De opzegvergoeding.	225
A. De billijke vergoeding (art. 2).	225
1. Een begripsomschrijving	225
2. De begroting van de billijke vergoeding.	226
a. De billijke vergoeding in de zin van artikel 2 van de Wet	226
b. De begroting van de vervangende vergoeding in het gemeen recht	232
B. De bijkomende vergoeding (art. 3)	233
Afdeling 3. De opzegging te goeder trouw	235
Afdeling 4. De gevolgen van de opzegging en de bevoegdheden van de (kortgeding)rechter	236
§ 1. De gevolgen van de opzegging	236
§ 2. De rechter kan het herstel van de contractband niet bevelen	237

Hoofdstuk IV.

De wettelijke regeling inzake verkoopconcessies van bepaalde duur. 239

Afdeling 1. De verkoopconcessie eindigt niet van rechtswege op de
vervaldag. 239

Afdeling 2. Een wettelijke vaststelling van de duur van de verkoop-
concessie 241

DEEL IV.

DE OPZEGGING VAN DE ARBEIDSOVEREENKOMST 243

Hoofdstuk I.

De begripsomschrijving en de onderscheidende kenmerken 247

Hoofdstuk II.

Het einde van de arbeidsovereenkomst 249

Afdeling 1. De begrippen ontslag en opzegging in het arbeidsrecht 251

§ 1. Het ontslag 251

§ 2. De arbeidsrechtelijke opzegging. 253

Afdeling 2. De ontslagmacht. 256

§ 1. Het principe van ontslagmacht in het arbeidsrecht. 256

§ 2. Een vergelijking met het gemeen recht 260

Afdeling 3. De gevolgen van de nietigheid van de opzegging 261

§ 1. Een nietige opzegging maakt het ontslag niet nietig. 261

§ 2. Het ontslag is onregelmatig. 264

§ 3. Vraagstuk: een keuze tussen een opzegtermijn en een vergoeding?. 265

DEEL V.

DE OPZEGGING VAN DE HUUROVEREENKOMST 267

Hoofdstuk I.

De begripsomschrijving en de onderscheidende kenmerken 269

Hoofdstuk II.

De opzegging van de gemeenrechtelijke huurovereenkomst. 271

Afdeling 1. De duur van de huurovereenkomst. 272

§ 1. Keuzevrijheid met bovengrens 272

§ 2. De kwalificatie van de huurovereenkomst volgens de duur. 273

§ 3. De stilzwijgende wederinhuring. 275

A. De wettelijke bepalingen inzake de stilzwijgende wederinhuring. . 275

B. De contractuele bedingen inzake de stilzwijgende voortzetting . . . 276

Afdeling 2. Het opzegregime	277
§ 1. Een analyse van artikel 1736 BW	278
A. Het toepassingsgebied	279
B. De voorwaarden, modaliteiten en gevolgen	280
§ 2. Een analyse van artikel 1737 BW	282
Hoofdstuk III.	
De opzegging van de woninghuurovereenkomst	285
Afdeling 1. De duur van de woninghuurovereenkomst	285
Afdeling 2. Het opzegregime	286
§ 1. De huurovereenkomst aangegaan voor een duur van negen jaar	286
§ 2. De overige woninghuurovereenkomsten in kort bestek	287
BOEKDEEL III.	
ALGEMENE THEORIE VAN DE OPZEGGING	289
DEEL I.	
HET VERBINTENISRECHTELIJKE KADER	291
Hoofdstuk I.	
De opzegging als eenzijdige rechtshandeling	293
Afdeling 1. De opzegging als eenzijdige mededelingsplichtige rechts- handeling	293
§ 1. De opzegging is een eenzijdige rechtshandeling	293
§ 2. De opzegging is een mededelingsplichtige rechtshandeling	294
§ 3. Een eventuele verdere opdeling	297
Afdeling 2. De gevolgen van deze kwalificatie	298
§ 1. Geen aanvaarding vereist door de bestemming	298
§ 2. Geldigheidsvereisten van de opzegging als rechtshandeling	299
A. Een opzegging veronderstelt een wil(suïting) en dient vrij te zijn van wilsgebreken	300
1. Een werkelijke wil tot opzegging	301
2. Een opzegging zonder wilsgebreken	303
a. Dwaling	304
i. Dwaling in overeenkomsten	304
ii. Dwaling en opzegging	306
b. Bedrog	311
i. Het bedrog kan uitgaan van om het even wie	312
ii. De andere voorwaarden kunnen worden behouden ...	313
c. Geweld	314
d. Benadeling en gekwalificeerde benadeling	316

i.	Benadeling	316
ii.	Gekwalificeerde benadeling	318
B.	De andere geldigheidsvereisten	320

Hoofdstuk II.

De opzegbevoegdheid is een bevoegdheid tot het nemen van een partij-	beslissing.	325
---	--------------------------	------------

Afdeling 1. Het begrip “partijbeslissing” en de toepassing op de figuur van opzegging.	325
---	-----

§ 1. Definitie	325
----------------------	-----

§ 2. De voorwaarden en de grondslag voor de gebondenheid van de wederpartij.	326
---	-----

A. De voorwaarden	326
-------------------------	-----

1. De formele grenzen en de vereisten van redelijkheid en billijkheid.	326
---	-----

2. Een alternatieve benadering via de invalshoek van de interpretatie.	328
---	-----

B. De grondslag voor de gebondenheid van de wederpartij.	329
---	-----

§ 3. Een opzegbeslissing is een partijbeslissing.	331
--	-----

Afdeling 2. De ruimere inkadering van het opzegrecht in het verbint-	nissenrecht: een potestatief recht	332
--	--	-----

§ 1. Het opzegrecht als potestatief recht geduid	332
--	-----

§ 2. Het opzegrecht als potestatief recht in Nederland, Frankrijk en Duitsland	335
--	-----

§ 3. Het regime verbonden aan het potestatief recht	337
---	-----

Afdeling 3. De kwalificatie van de opzegbevoegdheid als een potestatieve ontbindende voorwaarde wordt verworpen	338
---	-----

§ 1. De toenadering tussen beide figuren onderkend	339
--	-----

A. De afbakening tussen de ontbindende voorwaarde en de bedongen opzegbevoegdheid	343
---	-----

1. Theoretisch onderscheid	343
----------------------------------	-----

2. In de praktijk kunnen beide technieken voor eenzelfde finaliteit worden aangewend.	344
--	-----

3. Relativering: het nauwe verband tussen de (louter) potestatieve voorwaarde en het opzegbeding	346
--	-----

B. De mogelijke kwalificatie van de opzegbevoegdheid als ontbindende voorwaarde geanalyseerd	349
--	-----

1. De mogelijke kwalificatie van een opzegbeding als een ontbindende voorwaarde: een kritische evaluatie.	349
--	-----

a. De kwalificatie van voorwaarde in vraag gesteld	349
--	-----

b. De kwalificatie van tijdsbepaling komt niet in aanmerking	351
--	-----

2. De analyse van de opzegbevoegdheid vanuit het verbod op louter potestatieve voorwaarden	352
a. Een louter potestatieve ontbindende voorwaarde valt niet onder het toepassingsgebied van artikel 1174 BW.....	353
b. Minderheidsstrekking: een louter potestatieve ontbindende voorwaarde zou onder het toepassingsgebied van artikel 1174 BW kunnen vallen.....	354
c. Toetsing van de conventionele opzegbevoegdheid in het licht van artikel 1174 BW	355
i. De ontdebbling van de grondslag.....	355
ii. De toetsing van de opzegbevoegdheid in het licht van de alternatieve grondslag	356
§ 2. De keuze voor de kwalificatie van potestatief recht, waarvan de uitoefening door een partijbeslissing geschiedt.....	359
A. De opzegbeslissing: de kwalificatie van partijbeslissing dekt de lading.....	359
B. De opzegbevoegdheid: de keuze voor de kwalificatie van potestatief recht.....	361
Afdeling 4. Het definitieve, onherroepelijke en ondeelbare karakter van de opzegging en haar onmiddellijke gevolgen	363
§ 1. Het onherroepelijke en definitieve karakter.....	364
A. Het onherroepelijke karakter van de opzegging	364
B. Het definitieve karakter van de opzegging.....	367
§ 2. Het ondeelbare karakter van de opzegging	367
§ 3. Het onmiddellijke tenietgaan van de overeenkomst.....	368
DEEL II.	
WETTELIJKE GRONDSLAG VAN OPZEGGING EN TOEPASSINGS- GEBIED.....	
	371
Hoofdstuk I.	
Artikel 1134, lid 1 BW: Het principe van de bindende kracht van de overeenkomst.....	
	373
Afdeling 1. Het principe	373
Afdeling 2. De uitzonderingen.....	378
Hoofdstuk II.	
De opzegging als uitzondering op het principe van de bindende kracht van de overeenkomst	
	381

Hoofdstuk III.

De duur van de overeenkomst 385

Afdeling 1. De aandacht van het positieve recht voor de factor duur in overeenkomsten 385

Afdeling 2. Een eerste onderscheid: aflopende overeenkomsten *versus* duurovereenkomsten. 388

§ 1. De categorie van de aflopende overeenkomsten 388

§ 2. De categorie van de duurovereenkomsten 390

A. Begripsomschrijving 390

B. De invloed van het tijdsverloop op het ontstaan van verbintenissen 397

§ 3. Het belang en de relativiteit van het onderscheid tussen aflopende overeenkomsten en duurovereenkomsten 398

A. Het onderscheidingscriterium is niet eenduidig. 399

B. Het belang van het onderscheid dient gerelativeerd te worden. 402

1. De invloed van het onderscheid op de retroactieve werking van de nietigheid en de ontbindingssanctie. 402

2. Het onderscheid en het toepassingsgebied van de figuur van opzegging 403

a. De beoordeling van de stelling dat de opzegging enkel duurovereenkomsten betreft. 403

b. Een andere benadering voor de bepaling van het toepassingsgebied van de opzegging. 405

i. Een aflopende overeenkomst leent zich doorgaans niet tot opzegging 406

ii. Een opzegging kan in principe worden aanvaard in een duurovereenkomst. 408

Afdeling 3. Een verder onderscheid: overeenkomsten van bepaalde duur *versus* overeenkomsten van onbepaalde duur 415

§ 1. Overeenkomsten van bepaalde duur 415

A. De aanwezigheid van een uitdovende tijdsbepaling is vereist. 415

B. De uitdovende tijdsbepaling is te onderscheiden van de ontbindende voorwaarde 418

§ 2. Overeenkomsten van onbepaalde duur. 420

§ 3. Contractuele en wettelijke bepaling van de overeenkomst in de tijd. 422

A. De keuzevrijheid van contractpartijen 422

B. De toenadering tussen beide regimes 424

C. De tussenkomst van de wetgever inzake de duur van de overeenkomst 426

§ 4. De afbakeningsproblemen. 429

A. De indeling van de overeenkomsten volgens hun duur in de praktijk. 429

B.	De invoeging van een opzegbevoegdheid in een contract van bepaalde duur	431
1.	Bedenkingen in de doctrine	431
2.	Kritische analyse: een opzegbevoegdheid kan geldig worden bedongen in een overeenkomst van bepaalde duur	434
C.	De invoeging van een voortzettingsclausule in een contract van bepaalde duur	438
1.	Het gemeen recht inzake voortzetting van een overeenkomst van bepaalde duur	439
2.	De contractuele regeling van de voortzetting van een overeenkomst van bepaalde duur	442
3.	De contractuele voortzettingsclausules nader bekeken	443
a.	De vernieuwings- <i>versus</i> de verlengingsclausules	443
b.	De bepaling van de duur van het contract in geval van opeenvolgende voortzettingen op grond van een contractuele clausule	447
i.	Het positieve recht biedt geen eenduidig antwoord.	447
ii.	Een poging tot een eenduidig antwoord	451
DEEL III.		
DE GRONDEN VAN OPZEGGING		455
Hoofdstuk I.		
De wettelijke opzegbevoegdheid		457
Hoofdstuk II.		
De opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur		461
Afdeling 1. De opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur in het Belgische en Franse recht.		461
§ 1.	De opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur is vandaag onbetwist	461
§ 2.	De opzegregel werd niet steeds algemeen geformuleerd voor alle overeenkomsten van onbepaalde duur	463
§ 3.	Mogelijke inbedding van de algemene regel van opzegbaarheid in het Burgerlijk Wetboek.	466
§ 4.	De aard van het opzegrecht en de verwevenheid met het verbod op eeuwigdurende verbintenissen	468
§ 5.	De link tussen het opzegrecht in overeenkomsten van onbepaalde duur en het verbod op eeuwigdurende verbintenissen genuanceerd	471
A.	Het algemeen verbod van eeuwigdurende engagementen genuanceerd	473
1.	Het principe en de grondslag van een algemeen verbod	473

2.	De inhoud van het verbod: geen eenvoudig concept	476
3.	Een kritische benadering van het algemeen verbod	480
B.	Het onlosmakelijke verband genuanceerd	482
1.	Het opzegrecht werd niet steeds onlosmakelijk gekoppeld aan het verbod op eeuwigdurende verbintenissen	482
2.	Een assimilatie van de overeenkomst van onbepaalde duur en de eeuwigdurende overeenkomst: de rechtsleer nuanceert . .	487
a.	Overeenkomsten van onbepaalde duur en eeuwigdurende overeenkomsten kunnen worden onderscheiden	487
b.	De opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbe- paalde duur door een andere bril bekeken: de analyse van Libchaber	489
c.	De evaluatie van de kritische zienswijze	492
3.	Een besluit	493
a.	De grondslag van het opzegrecht	494
b.	De aard van het opzegrecht	496
c.	De relevantie van de analyse	497
	Afdeling 2. De opzegbaarheid van een overeenkomst van onbepaalde duur in Nederland	498
§ 1.	De principiële opzegbaarheid staat ter discussie in de doctrine	498
A.	De principiële opzegbaarheid op grond van de contractvrijheid . . .	499
B.	De opzegbaarheid gegrond in de redelijkheid en billijkheid	501
§ 2.	De rechtspraak van de Hoge Raad	503
	Afdeling 3. De opzegbaarheid van een overeenkomst van onbepaalde duur in Duitsland, Engeland en in de DCFR	507
§ 1.	Het opzegrecht in overeenkomsten van onbepaalde duur in het Duitse recht	507
A.	Een overeenkomst van onbepaalde duur kan worden opgezegd . . .	507
B.	Ter vergelijking: een overeenkomst van bepaalde duur eindigt op de vervaldag	509
§ 2.	De opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur in het Engelse recht en in de DCFR	509
	Afdeling 4. Besluit	511
	Hoofdstuk III.	
	De bedongen opzegbevoegdheid	513
	Afdeling 1. De relevantie van een opzegbeding	513
	Afdeling 2. De principiële geoorloofdheid van de bedongen opzeg- bevoegdheid	515
§ 1.	Een expliciete wettelijke grondslag ontbreekt	515
§ 2.	De uitzondering op de principiële geoorloofdheid	516
§ 3.	Enkele knelpunten inzake opzegbedingen	517

A.	Het opzegbeding in een overeenkomst van onbepaalde duur	517
1.	De contractuele modalisering van de opzegbevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur	517
2.	Enkele modaliteiten onder de loep	518
3.	De draagwijdte van de modalisering	520
B.	Een bedongen opzegbevoegdheid geeft geen aanleiding tot een opzegging met wederzijdse toestemming	521
Afdeling 3.	Naar een ruimer opzegrecht in overeenkomsten van bepaalde duur?	522
§ 1.	Er bestaat geen algemeen opzegrecht in overeenkomsten van bepaalde duur	522
§ 2.	De mogelijkheid van een veralgemeend opzegrecht in overeen- komsten van bepaalde duur	524
 Hoofdstuk IV.		
De opzegbevoegdheid op grond van de gebruiken en de bijzondere aard van de overeenkomst		529
Afdeling 1.	De gebruiken en de bijzondere aard als opzeggrond	529
Afdeling 2.	Het <i>intuitu personae</i> -karakter van de overeenkomst alléén levert geen opzeggrond op	531
 DEEL IV.		
DE UITOEFENING VAN DE OPZEGBEVOEGDHEID EN HAAR GEVOLGEN		535
 Hoofdstuk I.		
De kennisgeving		537
Afdeling 1.	De kennisgeving als <i>conditio sine qua non</i>	537
Afdeling 2.	Het vereiste van kennisgeving geanalyseerd	539
§ 1.	Het begrip “kennisgeving”	539
§ 2.	De componenten van het kennisgevingsvereiste	541
A.	De wilsuiting moet gericht zijn	541
B.	De gerichte wilsuiting moet haar bestemming bereiken	542
1.	Het bereiken van de bestemming	543
2.	Het tijdstip waarop de opzegging gevolgen sorteert	544
3.	Het referentiepunt: het tijdstip van ontvangst	547
§ 3.	De principiële afwezigheid van vormvereisten	553
A.	De vormvrije kennisgeving als uitgangspunt	553
B.	Nuancering van de vormvrijheid	554
Afdeling 3.	De stilzwijgende opzegging	557

§ 1. De verenigbaarheid van de stilzwijgende opzegging met het kennisgevingsvereiste	557
A. De verenigbaarheid in het positieve recht	557
B. Een kritische evaluatie van het positieve recht	559
C. Het vereiste van een passend middel.	560
§ 2. Een bijzonder probleem van stilzwijgende opzegging: de <i>acte équipollent à rupture</i>	562
A. Het impliciet ontslag in het arbeidsrecht	564
1. De belangrijke eenzijdige wijziging van een essentieel bestanddeel	565
2. Een contractuele tekortkoming gepaard gaande met een beëindigingswil	568
B. Toepassing in het gemeen recht dringt zich niet op	570

Hoofdstuk II.

De motivering	575
--------------------------------	------------

Afdeling 1. Het uitgangspunt: geen motivering vereist	575
---	-----

Afdeling 2. De afwezigheid van een motiveringsplicht en de irrelevantie van de beweegredenen: geen absoluut gegeven.	578
--	-----

§ 1. Nuancering: een motivering is niet verboden	578
--	-----

A. De voor- en nadelen van de spontane motivering.	578
B. De motivering van de opzegging kan geen foutmotief inhouden	579
1. De opzegging beoogt geen wanprestatie te sanctioneren	579
2. Een ingebrekestelling dringt zich niet op bij opzegging	583

§ 2. De wettelijke en contractuele uitzonderingen op de <i>ad nutum</i> -opzegbaarheid	585
--	-----

A. De formele motiveringsplicht nader bekeken	585
B. De inhoudelijke motiveringsplicht: een welbepaalde reden voor de opzegging	588
1. Draagwijdte en toepassingen	588
2. Geldigheid van conventionele, inhoudelijke motiveringsplichten	590
3. Noodzakelijke link tussen de inhoudelijke motiveringsplicht en de formele motiveringsplicht?	592
a. Het willekeurig ontslag in arbeidsovereenkomsten	592
b. De motivering bij de opzegging van woninghuurovereenkomsten	595
c. De motivering bij een beroep op een uitdrukkelijk ontbindend beding	596
d. Besluit voor de formele motivering in geval een inhoudelijke motiveringsplicht bestaat.	598

C.	De sanctie in geval van niet-naleving van een bedongen motiveringsplicht	600
1.	Een eventuele geldigheidsvereiste	600
2.	Benadering vanuit de oorzaak van de rechtshandeling	602
§ 3.	Een verdere verfijning: de matigende functie van de goede trouw en het verbod op rechtsmisbruik	603
§ 4.	Een ruimere motiveringsplicht dringt zich niet op	607
A.	Aanzetten in de (buitenlandse) doctrine	608
B.	Geen ruime gemeenrechtelijke (formele) motiveringsverplichting bij opzegging	612
C.	Het vereiste van een wettige reden dringt zich niet op	613
1.	Een wettige reden is niet vereist	613
2.	De invulling van het begrip “wettige reden”	615
§ 5.	Besluit	618

Hoofdstuk III.

De opzegtermijn	619
----------------------------------	------------

Afdeling 1. Het begrip en de functies	619
---	-----

§ 1. De begripsomschrijving	619
---------------------------------------	-----

§ 2. De functies van de opzegtermijn	620
--	-----

A. De opzegtermijn biedt de gelegenheid tot aanpassing	620
--	-----

B. Andere functies	622
------------------------------	-----

Afdeling 2. De verplichting tot naleving van een opzegtermijn	624
---	-----

§ 1. De wettelijke verplichting	624
---	-----

§ 2. De contractuele verplichting	625
---	-----

§ 3. De noodzaak tot naleving van een opzegtermijn bij de opzegging van een overeenkomst van onbepaalde duur	627
--	-----

A. De naleving van een opzegtermijn dringt zich op	627
--	-----

B. Juridische aard: pleidooi voor de naleving van een opzegtermijn als een aanvullende verplichting	630
---	-----

1. Eerste strekking: een aanvullende verplichting	631
---	-----

a. De naleving van een opzegtermijn dringt zich op	631
--	-----

b. Een rol voor de schadebeperkingsplicht van de opzeggende partij?	632
---	-----

c. Een schadebeperkingsplicht voor de opgezegde partij	633
--	-----

2. Tweede strekking: benadering via het verbod op rechtsmisbruik	635
--	-----

3. Weging van beide benaderingen en stellingname	636
--	-----

C. Mogelijke uitzonderingen	638
---------------------------------------	-----

1. De opzegging tijdens de proefperiode	638
---	-----

2. De opzegging van een overeenkomst <i>intuitu personae</i> gesloten	639
---	-----

3.	De zogenaamde dringende redenen	640
a.	Situering van de mogelijke uitzondering	640
b.	De beoordeling van de mogelijke uitzondering.	641
Afdeling 3.	De invulling van de na te leven opzegtermijn.	643
§ 1.	De wettelijke opzegtermijn	644
§ 2.	De bedongen opzegtermijn	645
§ 3.	De redelijke opzegtermijn	646
Afdeling 4.	De invulling van de redelijke opzegtermijn	647
§ 1.	Methode	647
§ 2.	De opzegtermijn als aanpassingsperiode in ruime zin.	650
A.	De functie van aanpassingsperiode in het positieve recht.	650
B.	De opzegtermijn als aanpassingsperiode geanalyseerd	652
1.	De opzegtermijn als afhandelingsperiode	652
a.	De afhandeling jegens derden.	653
i.	Het uitgangspunt.	655
ii.	Nuancering en verfijning van het uitgangspunt.	656
b.	De interne afhandeling	658
c.	Tussenbesluit	659
2.	De opzegtermijn als aanpassingsperiode sensu stricto	660
a.	De redelijke opzegtermijn bij de opzegging van concessieovereenkomsten van onbepaalde duur.	662
i.	De finaliteit van de redelijke opzegtermijn.	662
ii.	De bijzondere criteria	666
iii.	Bouwstenen voor een gemeenrechtelijke theorie	668
b.	Een arbeidsrechtelijke invalshoek: de opzegtermijn van hogere bedienden	668
i.	De finaliteit van de na te leven opzegtermijn	669
ii.	De bijzondere criteria	671
iii.	Bouwstenen voor een gemeenrechtelijke theorie	672
§ 3.	De opzegtermijn als beloning voor contractuele trouw	673
A.	De factor duur en de invulling van de opzegtermijn	674
B.	De opzegtermijn als beloning voor contractuele trouw.	676
§ 4.	Tussenbesluit	677
§ 5.	Een juridisch kader voor een gemeenrechtelijke invulling van de redelijke opzegtermijn	679
A.	Het opzegrecht als uitgangspunt en de belangen van de opgezegde partij als correctie.	679
B.	Het belang van de opzeggende partij bij een snelle beëindiging . . .	682
C.	Tussenbesluit met voorstel van richtlijn.	684
D.	De uitwerking van de richtlijn: de kapstukken voor de invulling van de noodzakelijke aanpassingstermijn	685
1.	Uitgangspunt: de beoordeling geschiedt in concreto	685

2. Een voorstel van methode.....	686
a. Een praktische richtlijn: de vergelijkbare toestand.....	686
b. Omstandigheden die om bijsturing vragen.....	687
§ 6. De bijzondere criteria.....	690
A. Een theoretische en geabstraheerde benadering.....	691
B. Concrete criteria.....	693
Afdeling 5. De overeenkomst tijdens de opzegtermijn.....	695
§ 1. De overeenkomst blijft bestaan.....	695
§ 2. Kan een afzwakking van de contractuele verplichtingen worden aanvaard?	700

Hoofdstuk IV.

Het ogenblik waarop de opzegging kan plaatsvinden.....	703
---	------------

Afdeling 1. Een opzegbevoegdheid zou principieel op elk ogenblik kunnen worden uitgeoefend	704
Afdeling 2. Nuancering via het verbod op rechtsmisbruik.....	705
Afdeling 3. Mogelijke temporele beperkingen.....	706
§ 1. Een opzegging vóór elk begin van uitvoering.....	706
A. Probleemstelling.....	706
B. Het meerderheidsstandpunt.....	708
C. Tussenbesluit en stellingname.....	709
§ 2. Een opzegging op een ontijdig ogenblik.....	710
A. De benadering van Etienney.....	711
B. Een genuanceerd standpunt <i>de lege ferenda</i>	713
1. Een beperking van het opzegrecht via de wettelijke bepalingen betreffende het voorwerp.....	714
a. De opzegging in verband gebracht met de wettelijke bepalingen betreffende het voorwerp.....	714
b. Toepassing van de wettelijke bepalingen betreffende het voorwerp op de opzegbevoegdheid.....	716
i. Het bestaan van een bindende contractband.....	717
ii. Gevaar voor willekeur.....	719
iii. Mogelijke beperking van het opzegrecht op grond van de wettelijke bepalingen inzake het voorwerp....	720
2. Uitholling van het voorwerp en het leerstuk inzake de exoneratieclausules.....	725
a. Ongeoorloofde exoneratieclausule.....	725
b. Relevantie voor de figuur van opzegging.....	726
i. Een analogische toepassing op opzegbedingen.....	726
ii. Een mogelijke directe toepassing van het leerstuk op bepaalde opzegbedingen.....	729

iii. De toepassing van het leerstuk op de opzeg- bevoegdheid in overeenkomsten van onbepaalde duur	729
§ 3. Besluit	730
Hoofdstuk V.	
Een te vroege of een te late opzegging.	735
Afdeling 1. Contractuele of wettelijke modalisering van het nuttige tijdstip van opzegging	735
Afdeling 2. De gevolgen van een te vroege of te late opzegging	738
§ 1. De premature opzegging	738
A. De premature opzegging in huurovereenkomsten	738
B. Beoordeling	742
§ 2. De te late opzegging	744
Hoofdstuk VI.	
De opzegvergoeding	747
Afdeling 1. Het begrip, de functie en het ontstaan van het recht.	747
Afdeling 2. Er bestaat in beginsel geen verplichting tot betaling van een opzegvergoeding	752
§ 1. Het uitgangspunt geanalyseerd: de opzeggende partij oefent een recht uit.	754
A. Eventuele schade blijft liggen	755
B. Eventuele schade blijft liggen: kritische beschouwingen	756
1. Herverdeling van het nadeel is soms redelijk en billijk	756
2. Het uitgangspunt veronderstelt een gelijkwaardige contractpositie	757
§ 2. De wettelijke en contractuele uitzonderingen	758
§ 3. Kritische evaluatie: naar een ruimere rol voor de opzegvergoeding?....	759
A. Het uitgangspunt van de opzegging <i>ad nutum</i> blijft verdedigbaar	759
B. Mogelijke pistes voor een ruimere vergoedingsplicht	760
1. De matigende functie van de goede trouw en het verbod op rechtsmisbruik	761
2. De aanvullende functie van de goede trouw	762
C. Tussenbesluit.	764
Afdeling 3. Enkele knelpunten	765
§ 1. De juridische kwalificatie van de opzegvergoeding	765
§ 2. Heeft de opzeggende partij een keuze tussen een opzegtermijn en een opzegvergoeding?.....	766

§ 3. Het onderscheid tussen opzegbedingen en strafbedingen	769
A. Het theoretisch duidelijke onderscheid	769
B. De gevolgen van het onderscheid: verschillend regime van toepassing	772
1. De wettelijke regeling inzake strafbedingen is niet van toepassing op opzegbedingen.	772
2. Een rechterlijke controle van opzegbedingen is niet geheel afwezig	773
a. Mogelijke toetsing in het licht van het gemeen recht	773
i. Een controle van een mogelijke schending van de openbare orde	773
ii. Een controle van de mate van aantasting van het opzegrecht in overeenkomsten van onbepaalde duur	775
iii. Een controle in het licht van het verbod op rechts- misbruik	777
b. Mogelijke toetsing in het licht van de Marktprak- tijkwet	778
C. De pijnpunten van het gehanteerde onderscheid	781
1. Ook een opzegvergoeding kan de vergoeding van schade beogen	781
2. Een mogelijkheid tot omzeiling van de wettelijke regeling inzake strafbedingen	784
3. Een tekortkomende partij wordt beter beschermd dan een partij die een recht uitoefent	785
D. Een aanzet tot een oplossing	786
1. Aangereikte oplossingen	787
2. Voorgestelde oplossing	788

Hoofdstuk VII.

Het beginsel van de uitvoering te goeder trouw als gedragsregel	791
--	------------

Afdeling 1. De interpretatieve functie van de goede trouw	791
Afdeling 2. De aanvullende functie van de goede trouw	793
Afdeling 3. De matigende functie van de goede trouw en het verbod op rechtsmisbruik	796
Afdeling 4. Het principe van de uitvoering te goeder trouw als gedragsregel en de opzegging	798

Hoofdstuk VIII.

Gevolgen	803
---------------------------	------------

BOEKDEEL IV. DE RECHTERLIJKE CONTROLE BIJ OPZEGGING EN DE SANCTIEMOGELIJKHEDEN	807
Inleiding: De opzegging als bron van conflicten	809
DEEL I. EEN PROCESRECHTELIJKE SCHETS VAN DE KORTGEDING- PROCEDURE	817
Hoofdstuk I. De kernbegrippen van de kortgedingprocedure.	819
Afdeling 1. Het urgentievereiste	820
Afdeling 2. Het voorlopige karakter van de maatregel.	823
§ 1. De kernbegrippen uit het Gerechtelijk Wetboek betreffende het voorlopige karakter.	823
§ 2. Belangenafweging <i>versus</i> schijn van rechten	826
Hoofdstuk II. De maatregelen die de kortgedingrechter kan bevelen	829
Afdeling 1. De soorten maatregelen die de kortgedingrechter kan opleggen.	829
Afdeling 2. De verhouding tot de maatregelen die de bodemrechter kan bevelen	832
Afdeling 3. Maatregelen op vraag van beide partijen	838
Hoofdstuk III. De controle door het Hof van Cassatie op de toepassing van het recht door de kortgedingrechter	839
DEEL II. DE RECHTERLIJKE CONTROLEMOGELIJKHEDEN BIJ OPZEGGING .	843
Hoofdstuk I. Aard van de rechterlijke controle.	845
Hoofdstuk II. Voorwerp van de tweevoudige rechterlijke controle	849
Afdeling 1. Controle op de formele geldigheid van de opzegbeslissing: de rechtsgeldigheids- of regelmatigheidscontrole	849

Afdeling 2. Controle op de naleving van het beginsel van de uitvoering te goeder trouw en het verbod op rechtsmisbruik: de rechtmatigheidscontrole	851
§ 1. De rechtmatigheidscontrole onderscheidt zich van de regelmatigheidscontrole	851
§ 2. De marginale toetsing	855
§ 3. De parallel met de controle van de eenzijdige ontbindingsbeslissing op grond van een uitdrukkelijk ontbindend beding	858
§ 4. De rechtmatigheidscontrole geïllustreerd	860
§ 5. Gedragsregels voortvloeiend uit de eisen van de goede trouw bij opzegging	862
Afdeling 3. Nauwe verwevenheid van regelmatigheids- en rechtmatigheidscontrole: communicerende vaten?	864
§ 1. De verhouding van de marginale toetsing bij de rechtmatigheidscontrole tot de volledige toetsing bij de regelmatigheidscontrole	864
§ 2. De praktische relevantie van het beeld van de communicerende vaten voor de redactie van het contract	868
 DEEL III.	
DE RECHTERLIJKE REMEDIES BIJ OPZEGGING	871
 Hoofdstuk I.	
Inleiding	873
 Hoofdstuk II.	
Overzicht van de remedies voor onregelmatige of abusieve opzeggingen ..	877
 Afdeling 1. Schadevergoeding	
Afdeling 2. Voortzetting van het contract of herstel van de contractband na opzegging	
§ 1. Argumenten <i>pro</i> de voortzetting van het opgezegde contract	883
A. De juridische argumenten <i>pro</i>	883
1. De primauteit van de uitvoering <i>in natura</i>	883
2. De sanctie van het verbod op rechtsmisbruik en de matigende werking van de goede trouw	890
3. Andere overtuigende juridische argumenten	898
B. De argumenten <i>pro</i> buiten de strikt juridische sfeer	901
§ 2. Juridische en feitelijke bezwaren weerlegd of in hun context geplaatst	903
A. Niet toegelaten dwang en de zogenaamde onmogelijkheid van een gedwongen uitvoering <i>in natura</i>	903
1. Artikel 1142 BW	903
2. Het verbod op fysieke dwang	908

B.	Het contract gekenmerkt door een sterk persoonlijk karakter of een belangrijke graad van samenwerking tussen contractpartijen	912
1.	De invloed van het intuitu personae-karakter van het contract op de voortzetting ervan	912
2.	Nuancering van het intuitu personae-karakter van een contract	914
3.	De mate van samenwerking vereist tussen de contractpartijen en de mogelijkheid van een herstel van de contractband	920
4.	Rechtsvergelijking kan overtuigen	922
5.	Besluit	926
C.	Het opzegrecht in overeenkomsten van onbepaalde duur	926
D.	Een opzegging is definitief en onherroepelijk	930
E.	Rechten van derden	932
F.	Voorrang aan meer fundamentele principes en tussenbesluit	933
	Afdeling 3. Beperkte maatregelen in kort geding opgelegd	934
	Afdeling 4. De ontbinding wegens wanprestatie van de overeenkomst	938

Hoofdstuk III.

Het herstel van de contractband na opzegging in het positieve recht

	geanalyseerd	939
--	-------------------------------	------------

	Afdeling 1. Inleiding	939
--	---------------------------------	-----

	Afdeling 2. Het herstel van de contractband in overeenkomsten van bepaalde duur	943
--	---	-----

	Afdeling 3. De onmogelijkheid van een gedwongen uitvoering in geval van opzegging van contracten van onbepaalde duur	947
--	--	-----

§ 1.	De rechtspraak van het Hof van Cassatie: geen gedwongen uitvoering	947
------	--	-----

A.	Het arrest van 9 maart 1973	947
----	---------------------------------------	-----

B.	Het arrest van 6 november 1987	951
----	--	-----

C.	Het arrest van 12 januari 2007	952
----	--	-----

1.	De feiten en het cassatiearrest	952
----	---	-----

2.	Een verbintenisrechtelijke analyse	954
----	--	-----

§ 2.	De lagere rechtspraak	955
------	---------------------------------	-----

A.	De uitzonderlijke voortzetting van concessiecontracten	958
----	--	-----

1.	Het arrest van 6 oktober 1983	960
----	---	-----

2.	Het arrest van 9 januari 1990	963
----	---	-----

3.	Het arrest van 15 juni 1990	964
----	---------------------------------------	-----

B.	Een mogelijke bevestiging van de uitzonderingsrechtspraak in de cassatierechtspraak	965
----	---	-----

C. Tussenbesluit inzake mogelijke uitzonderingen op het verbod van een gedwongen uitvoering.....	966
§ 3. Standpunt van de doctrine	967
Afdeling 4. Rechtsvergelijkende analyse.....	971
§ 1. Frankrijk.....	971
§ 2. Nederland.....	977
§ 3. Besluit uit de rechtsvergelijking	978
Afdeling 5. Besluit betreffende het herstel van de contractband in het positieve recht.....	978

Hoofdstuk IV.

Een verfijning: de onwerkzame onregelmatige opzegging.....	981
Afdeling 1. De onwerkzaamheid in de doctrine	982
Afdeling 2. De onwerkzaamheid in de rechtspraak	989
§ 1. De ontdekking van de onwerkzaamheidsfiguur in de lagere rechtspraak.....	989
A. De rechtspraak betreffende de eenzijdige ontbinding wegens wanprestatie.....	989
B. De rechtspraak betreffende opzegging	991
C. De rechtspraak betreffende bindende derdenbeslissingen.....	993
D. Alternatieve benadering in de rechtspraak	994
§ 2. De (echo van de) onwerkzaamheidsfiguur in de rechtspraak van het Hof van Cassatie	995
A. Het arrest van 12 januari 2007.....	996
B. Het arrest van 11 mei 2012	999
Afdeling 3. Rechtsvergelijkende benadering van de onwerkzaamheid	999
§ 1. <i>Inefficacit�</i> van de opzegging in het Franse recht	1000
§ 2. De opzegging heeft niet steeds het beoogde rechtsgevolg in het Nederlandse recht	1002
§ 3. Lessen uit de rechtsvergelijking	1006
Afdeling 4. De onwerkzaamheid strekt zich niet uit tot abusieve opzeggingen	1012
Afdeling 5. Pleidooi voor de erkenning van onwerkzaamheid voor onregelmatige opzeggingen	1016

Hoofdstuk V.

Juridisch-theoretische verfijning: uitvoering <i>in natura</i> versus herstel <i>in natura</i> van de schade	1023
---	-------------

Hoofdstuk VI.

Tot besluit: antwoord op de kernvragen 1031

Afdeling 1. Eerste kernvraag: de maatregelen die de opgezegde partij kan vorderen in rechte 1031

Afdeling 2. Tweede kernvraag: de mogelijkheid van een herstel van de contractband na een foutieve opzegging 1034

§ 1. Overeenkomst van bepaalde duur 1037

§ 2. Overeenkomst van onbepaalde duur 1038

Conclusie 1039

§ 1. Eerste onderzoeksvraag: een gepaste verbintenisrechtelijke kwalificatie 1040

§ 2. Tweede onderzoeksvraag: de gronden van opzegging 1041

A. Inbedding in het Burgerlijk Wetboek 1041

B. De opzeggronden 1042

§ 3. Derde onderzoeksvraag: de uitoefeningsvoorwaarden 1044

§ 4. Vierde onderzoeksvraag: de rechterlijke controle- en sanctiemogelijkheden 1048

A. De rechterlijke controlemogelijkheden 1048

B. De rechterlijke remedies 1049

1. Overzicht van de maatregelen die de opgezegde partij kan vorderen 1049

2. Het herstel van de contractband na een foutieve opzegging 1050

a. Onregelmatige opzegging 1053

b. Onrechtmatige opzegging 1054

Trefwoordenregister 1055

LIJST VAN VERKORT AANGEHAALDE LITERATUUR

BOEKEN BELGIË

- G. BAERT, *Aanneming van werk*, 2001
BAERT, G., *Aanneming van werk in Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Antwerpen, Story-Scientia, 2001, 680 p.
- G. BELTJENS, *Encyclopédie*, 1907
BELTJENS, G., *Encyclopédie du droit civil belge*, Brussel, Bruylant, 1907, t.6, 945 p.
- J. BILLIET, *De Belgische concessiewet*, 1986
BILLIET, J., *De Belgische concessiewet: een situatieschets*, Brussel, Economische hogeschool Sint-Aloysius, 1986, 78 p.
- C. CAUFFMAN, *De verbindende eenzijdige belofte*, 2005
CAUFFMAN, C., *De verbindende eenzijdige belofte*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 952 p.
- L. CORNELIS, *Algemene theorie*, 2000
CORNELIS, L., *Algemene theorie van de verbintenis*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 997 p.
- H. DE PAGE, *Traité*, t.1, 1961
DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, t.1, *Introduction. Théorie générale des droits et des lois. Les personnes. La famille*, Brussel, Bruylant, 1961, 1367 p.
- H. DE PAGE, *Traité*, t.2, 1940 of 1964
DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, t.2, *Les incapables. Les obligations*, Brussel, Bruylant, 1940, 1107 p. en -, 1964, 1196 p.
- H. DE PAGE, *Traité*, t.3, 1967
DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, t.3, *Les obligations*, Brussel, Bruylant, 1967, 1185 p.
- H. DE PAGE, *Traité*, t.4, 1972
DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, t.4, *Les principaux contrats*, Brussel, Bruylant, 1972, 1108 p.
- H. DE PAGE, *Traité*, t.5, 1975
DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, t.5, *Les principaux contrats usuels. Les biens*, Brussel, Bruylant, 1975, 1167 p.
- R. DEKKERS, *Handboek Burgerlijk recht*, II, 1971
DEKKERS, R., *Handboek Burgerlijk recht*, II, Brussel, Bruylant, 1971, 1019 p.
- R. DEKKERS en A. VERBEKE, *Handboek Burgerlijk recht*, III, 2007
DEKKERS, R., bewerkt door VERBEKE, A., m.m.v. CARETTE, N. en VANHOVE, K., *Handboek Burgerlijk recht*, III, *Verbintenissen. Bewijsleer. Gebruikelijke contracten*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 820 p.

- T. DELAHAYE, *Résiliation et résolution*, 1984
DELAHAYE, T., *Résiliation et résolution unilatérales en droit commercial belge*, Brussel, Bruylant, 1984, 303 p.
- C. DELFORGE, *La spécificité des contrats à long terme*, 2006
DELFORGE, C., *La spécificité des contrats à long terme entre firmes*, onuitg. doctoraats thesis, UCL, 2006, 434 p.
- A. DELVAUX en D. DESSARD, *Le contrat d'entreprise de construction*, 1992
DELVAUX, A. en DESSARD, D., *Le contrat d'entreprise de construction* in *Répertoire Notarial*, Brussel, Larcier, 1992, 325 p.
- P.A. FORIERS, *La caducité*, 1998
FORIERS, P.A., *La caducité des obligations contractuelles par disparition d'un élément essentiel à leur formation*, Brussel, Bruylant, 1998, 218 p.
- P.A. FORIERS en F. GLANSDORFF, *Contrats spéciaux*, t.x, 2000
FORIERS, P.A. en GLANSDORFF, F., *Contrats spéciaux*, 3dln., Brussel, Presses Universitaires de Bruxelles, 2000, 696 p.
- W. GOOSSENS, *Aanneming van werk*, 2003
GOOSSENS, W., *Aanneming van werk: Het gemeenrechtelijk dienstencontract*, Brugge, die Keure, 2003, 1327 p.
- A. KLUYSKENS, *Beginselen*, IV, 1952
KLUYSKENS, A., *Beginselen van burgerlijk recht*, IV, *De contracten*, Antwerpen, Standaard, 1952, 732 p.
- M. LA HAYE en J. VANKERCKHOVE, *Les baux en général*, 2000
LA HAYE, M. en VANKERCKHOVE, J., *Le louage de choses*, t.1, *Les baux en général* in *Les Nouvelles*, Brussel, Larcier, 2000, 858 p.
- B. LOUVEAUX, *Le droit du bail*, 1993
LOUVEAUX, B., *Le droit du bail. Régime général*, Brussel, De Boeck Université, 1993, 523 p.
- Y. MERCHIERS, *Le bail en général*, 1997
MERCHIERS, Y., *Les Baux. Le bail en général* in *Répertoire Notarial*, Brussel, Larcier, 1997, 394 p.
- I. SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging*, 2005
SAMOY, I., *Middellijke vertegenwoordiging: vertegenwoordiging herbekeken vanuit het optreden in eigen naam voor andermans rekening*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 762 p.
- J. STEYAERT et al., *Arbeidsovereenkomst* in *APR-reeks*, Brussel, Story, 1990
STEYAERT, J., DE GANCK, C. en DE SCHRIJVER, L., *Arbeidsovereenkomst* in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Brussel, Story-Scientia, 1990, 822 p.
- S. STIJNS, *De gerechtelijke en de buitengerechtelijke ontbinding*, 1994
STIJNS, S., *De gerechtelijke en de buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, 760 p.
- S. STIJNS, *Leerboek 1*, 2005
STIJNS, S., *Verbintenissenrecht. Leerboek 1*, Brugge, die Keure, 2005, 268 p.
- S. STIJNS, *Leerboek 1bis*, 2008
STIJNS, S., *Verbintenissenrecht. Leerboek 1bis*, Brugge, die Keure, 2008, 74 p.
- S. STIJNS, *Leerboek 2*, 2009
STIJNS, S., *Verbintenissenrecht. Leerboek 2*, Brugge, die Keure, 2009, 186 p.

- E. TERRY, *Bedenktijden in het consumentenrecht*, 2008
 TERRY, E., *Bedenktijden in het consumentenrecht. Het herroepingsrecht als instrument van consumentenbescherming*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 686 p.
- B. TILLEMANS, *Lastgeving*, 1997
 TILLEMANS, B., *Lastgeving in Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 396 p.
- W. VAN GERVEN, *Bewindsbevoegdheid*, 1962
 VAN GERVEN, W., *Bewindsbevoegdheid. Rechtsvergelijkende bijdrage tot een algemene theorie van bewind over andermans vermogen*, Brussel, Bruylant, 1962, 509 p.
- W. VAN GERVEN, *Algemeen deel*, 1987
 VAN GERVEN, W., *Algemeen deel in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Brussel, Story-Scientia, 1987, 519 p.
- W. VAN GERVEN, *Verbintenissenrecht*, 2006
 VAN GERVEN W., m.m.v. COVEMAEKER, S., *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 719 p.
- P. WERY, *Le mandat*, 2000
 WERY, P., *Droit des contrats. Le mandat in Répertoire Notarial*, Brussel, Larcier, 2000, 341 p.
- P. WERY, *Droit des obligations*, t.1, 2010
 WERY, P., *Droit des obligations*, t.1, *Théorie générale du contrat*, Brussel, Larcier, 2010, 927 p.
- M. WILLEMART en A. DESTRYCKER, *De concessieovereenkomst in België*, 1996
 WILLEMART, M. en DESTRYCKER, A., *De concessieovereenkomst in België in Recht en Praktijk*, Antwerpen, Kluwer, 1996, 220 p.

BOEKEN FRANKRIJK

- I. ARIBI, *Notion et rôle de la résiliation*, 1994
 ARIBI, I., *Notion et rôle de la résiliation en droit privé interne*, onuitg. doctoraats thesis, Université Pierre Mendès France Grenoble, 1994, 392 p.
- J. AZEMA, *La durée des contrats successifs*, 1969
 AZEMA, J., *La durée des contrats successifs*, Parijs, LGDJ, 1969, 301 p.
- G. BAUDRY-LACANTINERIE, *Traité*, t.x, datum
 BAUDRY-LACANTINERIE, G., *Traité théorique et pratique de droit civil*, 29dln., Parijs, Larose en Tenin, 1905-1909.
- C. CORGAS-BERNARD, *La résiliation unilatérale du contrat à durée déterminée*, 2004
 CORGAS-BERNARD, C., *La résiliation unilatérale du contrat à durée déterminée*, onuitg. doctoraats thesis, Université de Lille II, 2004, 560 p.
- R. ENCINAS DE MUNAGORRI, *L'acte unilatéral*, 1996
 ENCINAS DE MUNAGORRI, R., *L'acte unilatéral dans les rapports contractuels*, Parijs, LGDJ, 1996, 551 p.
- A. ETIENNEY, *La durée de la prestation*, 2008
 ETIENNEY, A., *La durée de la prestation. Essai sur le temps dans l'obligation*, Parijs, LGDJ, 2008, 767 p.

- J. FLOUR *et al.*, *L'acte juridique*, 2008
FLOUR, J., AUBERT, J.-L. en SAVAUX, E., *Droit civil. Les obligations 1. L'acte juridique*, Parijs, Dalloz, 2008, 475 p.
- B. HOUIN, *La rupture unilatérale des contrats synallagmatiques*, 1973
HOUIN, B., *La rupture unilatérale des contrats synallagmatiques*, onuitg. doctoraatsthesis, Parijs, 1973, 714 p.
- J. HUET, *Les principaux contrats spéciaux*, 2001
HUET, J., *Les principaux contrats spéciaux* in *Traité de droit civil*, Parijs, LGDJ, 2001, 1697 p.
- F. LABARTHE en C. NOBLOT, *Le contrat d'entreprise*, 2008
LABARTHE, F. en NOBLOT, C., *Le contrat d'entreprise* in *Traité des contrats*, Parijs, LGDJ, 2008, 871 p.
- C. LARROUMET, *Droit civil*, t.3, 2007
LARROUMET, C., *Droit civil*, t.3, *Les obligations*, 2 dln., Parijs, Economica, 2007, 608 p.
- P. MALAURIE *et al.*, *Contrats spéciaux*, 2007
MALAURIE, P., AYNES, L. en GAUTIER, P.-Y., *Droit civil. Les contrats spéciaux*, Parijs, Defrénois, 2007, 705 p.
- P. MALAURIE *et al.*, *Les obligations*, 2007
MALAURIE, P., AYNES, L. en STOFFEL-MUNCK, P., *Droit civil. Les obligations*, Parijs, Defrénois, 2007, 870 p.
- J. MARTIN DE LA MOUTTE, *L'acte juridique unilatéral*, 1951
MARTIN DE LA MOUTTE, J., *L'acte juridique unilatéral. Essai sur sa notion et sa technique en droit civil*, Parijs, Sirey, 1951, 343 p.
- I. PETEL, *Les durées d'efficacité du contrat*, 1984
PETEL, I., *Les durées d'efficacité du contrat*, onuitg. doctoraatsthesis, Université de Montpellier, 1984, 471 p.
- O. PORUMB, *La rupture des contrats à durée indéterminée par volonté unilatérale*, 1937
PORUMB, O., *La rupture des contrats à durée indéterminée par volonté unilatérale. Essai d'une théorie générale*, Parijs, Les Presses Modernes, 1937, 254 p.
- G. RIPERT en J. BOULANGER, *Traité de droit civil*, t.x, datum
RIPERT, G. en BOULANGER, J., *Traité de droit civil d'après le traité de Planiol*, 3dln., Parijs, LGDJ, 1956-1958.
- C. RUET, *La résiliation unilatérale*, 1995
RUET, C., *La résiliation unilatérale des contrats à exécution successive*, onuitg. doctoraatsthesis, Université de Paris XI Paris-Sud, 1995, 555 p.
- H. SOLUS en R. PERROT, *Droit judiciaire privé*, 1991
SOLUS, H. en PERROT, R., *Droit judiciaire privé*, t.3, *Procédure de première instance*, Parijs, Sirey, 1991, 1358 p.
- A. SONET, *Le préavis*, 2003
SONET, A., *Le préavis en droit privé*, Aix-en-Provence, PUAM, 2003, 404 p.
- F. TERRE *et al.*, *Les obligations*, 2005
TERRE, F., SIMLER, P. en LEQUETTE, Y., *Droit civil. Les obligations*, Parijs, Dalloz, 2005, 1474 p.
- S. VALORY, *La potestativité*, 1999
VALORY, S., *La potestativité dans les relations contractuelles*, Marseilles, PUAM, 1999, 598 p.

- J. VUITTON en X. VUITTON, *Les référés*, 2006
 VUITTON, J. en VUITTON, X., *Les référés: Procédure civile. Contentieux administratif. Procédure pénale in Pratique Professionnelle*, Parijs, Litec, 2006, 376 p.

BOEKEN NEDERLAND

- C. ASSER-RUTTEN, *Verbintenissenrecht*, II, 1975
 ASSER, C., door RUTTEN, L.E.H., *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Verbintenissenrecht, II, Algemene leer der overeenkomsten*, ZWOLLE, W.E.J. TJEENK WILLINK, 1975, 398 p.
- C. ASSER-HARTKAMP, *Verbintenissenrecht*, I, 2004
 ASSER, C., door HARTKAMP, A.S., *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Verbintenissenrecht, I, De verbintenis in het algemeen*, ZWOLLE, W.E.J. TJEENK WILLINK, 2004, 713 p.
- C. ASSER-HARTKAMP, *Verbintenissenrecht*, II, 2001 of 2005
 ASSER, C., door HARTKAMP, A.S., *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Verbintenissenrecht, II, Algemene leer der overeenkomsten*, Deventer, W.E.J. TJEENK WILLINK, 2001, 609 p.; -, Deventer, Kluwer, 2005, 621 p.
- C. ASSER-HARTKAMP-SIEBURGH, *Verbintenissenrecht*, III, 2010
 ASSER, C., door HARTKAMP, A.S. en SIEBURGH, C.H., *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Verbintenissenrecht, III, Algemeen overeenkomstenrecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 667 p.
- M.W. DE HOON, *Conflictbeheersing bij opzegging*, 2005
 DE HOON, M.W., *Conflictbeheersing bij opzegging*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2005, 260 p.
- G.J.P. DE VRIES, *Opzegging van obligatoire overeenkomsten*, 1990
 DE VRIES, G.J.P., *Opzegging van obligatoire overeenkomsten*, Zwolle, W.E.J. TJEENK WILLINK, 1990, 423 p.
- J. HIJMA *et al.*, *Rechtshandeling en Overeenkomst*, 2004
 HIJMA, J., VAN DAM, C.C., VAN SCHENDEL, W.A.M. en VALK, W.L., *Rechtshandeling en Overeenkomst in Studiereeks Burgerlijk recht*, Deventer, Kluwer, 2004, 423 p.
- J.F.M. STRIJBOS, *Opzegging van duurovereenkomsten*, 1985
 STRIJBOS, J.F.M., *Opzegging van duurovereenkomsten*, Deventer, Kluwer, 1985, 191 p.
- C.A.M. VAN DE PAVERD, *De opzegging van distributieovereenkomsten*, 1999
 VAN DE PAVERD, C.A.M., *De opzegging van distributieovereenkomsten. Een onderzoek naar regels betreffende de opzegging van distributieovereenkomsten, in het bijzonder naar de grondslagen daarvan*, Amsterdam, Kluwer, 1999, 363 p.

BELGISCHE OVERZICHTEN VAN RECHTSPRAAK

- P. DE VROEDE *et al.*, “Algemeen handelsrecht, ...”, *TPR* 1999
 DE VROEDE, P., MERCHIEERS, Y. en DEMUYNCK, I., “Algemeen handelsrecht, handelspraktijken en consumentenbescherming 1992-1997”, *TPR* 1999, 131-512.

- E. DIRIX en A. VAN OEVELEN, “Kroniek”, *RW* 1985-86 of *RW* 1992-93
DIRIX, E. en VAN OEVELEN, A., “Kroniek van het verbintenissenrecht (1981-1984)”, *RW* 1985-86, 2-28 en 82-176.
DIRIX, E. en VAN OEVELEN, A., “Kroniek van het verbintenissenrecht (1985-1992)”, *RW* 1992-93, 1209-1265.
- J.-P. FIERENS en P. KILESTE, “Chronique”, *JT* 1987
FIERENS, J.-P. en KILESTE, P., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Chronique de jurisprudence (1977-1986)”, *JT* 1987, 694-700.
- J.-P. FIERENS en A. MOTTET HAUGAARD, “Chronique”, *JT* 1998
FIERENS, J.-P. en MOTTET HAUGAARD, A., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Chronique de jurisprudence (1987-1996)”, *JT* 1998, 105-121.
- J.-P. FIERENS *et al.*, *Chronique in Les dossiers du Journal des tribunaux*, 2008
FIERENS, J.-P., MOTTET HAUGAARD, A., FAELLI, T. en GRIESS, S., *La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Chronique de jurisprudence (1997-2007) in Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 2008, 134 p.
- J. HERBOTS *et al.*, “Bijzondere overeenkomsten”, *TPR* 1973
HERBOTS, J., BUTZLER, R. en VASTERSAVENDTS, A., “Bijzondere overeenkomsten. Overzicht van Rechtspraak (1961-1969)”, *TPR* 1973, 195-270.
- J. HERBOTS en C. PAUWELS, “Bijzondere overeenkomsten”, *TPR* 1989
HERBOTS, J. en PAUWELS, C., “Bijzondere overeenkomsten. Overzicht van Rechtspraak (1982-1987)”, *TPR* 1989, 1039-1465.
- J. HERBOTS *et al.*, “Bijzondere overeenkomsten”, *TPR* 1997 of *TPR* 2002
HERBOTS, J., PAUWELS, C. en DEGROOTE, E., “Bijzondere overeenkomsten. Overzicht van Rechtspraak (1988-1994)”, *TPR* 1997, 647-1281.
HERBOTS, J., STIJNS, S., DEGROOTE, E., LAUWERS, W. en SAMOY, I., “Bijzondere overeenkomsten. Overzicht van Rechtspraak (1995-1998)”, *TPR* 2002, 57-923.
- P. KILESTE en P. HOLLANDER, “Examen”, *TBH* 1993, *TBH* 1998, *TBH* 2003 of *TBH* 2009
KILESTE, P. en HOLLANDER, P., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Examen de jurisprudence (1987 à 1992)”, *TBH* 1993, 32-88.
KILESTE, P. en HOLLANDER, P., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Examen de jurisprudence (1992 à 1997)”, *TBH* 1998, 3-50.
KILESTE, P. en HOLLANDER, P., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Examen de jurisprudence (1997 à 2002)”, *TBH* 2003, 411-457.
KILESTE, P. en HOLLANDER, P., “La loi du 27 juillet 1961 relative à la résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Examen de jurisprudence (juillet 2002 à décembre 2008)”, *TBH* 2009, 187-243.
- R. KRUIHOF *et al.*, “Verbintenissen”, *TPR* 1975
KRUIHOF, R., MOONS, H. en PAULUS, C., “Verbintenissen. Overzicht van rechtspraak (1965-1973)”, *TPR* 1975, 439-542 en 715-784.

- R. KRUIHOF, “Verbintenissen”, *TPR* 1983
 KRUIHOF, R., “Verbintenissen. Overzicht van rechtspraak (1974-1980)”, *TPR* 1983, 495-717.
- R. KRUIHOF *et al.*, “Verbintenissen”, *TPR* 1994
 KRUIHOF, R., BOCKEN, H., DE LY, F. en DE TEMMERMAN, B., “Verbintenissen. Overzicht van rechtspraak (1981-1992)”, *TPR* 1994, 171-721.
- J. LAENENS, “De bevoegdheid”, *TPR* 2002
 LAENENS, J., “De bevoegdheid. Overzicht van rechtspraak (1993-2000)”, *TPR* 2002, 1497-1581.
- J. MATTHYS en G. BAETEMAN, “Verbintenissen”, *TPR* 1966
 MATTHYS, J. en BAETEMAN, G., “Verbintenissen. Overzicht van rechtspraak (1961-1964)”, *TPR* 1966, 67-136 en 225-299.
- L. SIMONT en J. DE GAVRE, “Examen”, *RCJB* 1970 of 1977
 SIMONT, L. en DE GAVRE, J., “Les contrats spéciaux. Examen de jurisprudence (1965-1968)”, *RCJB* 1970, 113-184.
 SIMONT, L. en DE GAVRE, J., “Les contrats spéciaux. Examen de jurisprudence (1969 à 1975)”, *RCJB* 1977, 243-416.
- L. SIMONT *et al.*, “Examen”, *RCJB* 1985, *RCJB* 1996, *RCJB* 1999 of *RCJB* 2001
 SIMONT, L., DE GAVRE, J. en FORIERS, P.A., “Les contrats spéciaux. Examen de jurisprudence (1976 à 1980)”, *RCJB* 1985, 263-370.
 SIMONT, L., DE GAVRE, J. en FORIERS, P.A., “Les contrats spéciaux. Examen de jurisprudence (1981 à 1991)”, *RCJB* 1996, 263-385, *RCJB* 1999, 775-914 en *RCJB* 2001, 471-587.
- S. STIJNS *et al.*, “Chronique”, *JT* 1996 of 1999
 STIJNS, S., VAN GERVEN, D. en WERY, P., “Les obligations: les sources. Chronique de jurisprudence (1985-1995)”, *JT* 1996, 689-752 en *JT* 1999, 821-853.
- S. STIJNS *et al.*, “Bijzondere overeenkomsten”, *TPR* 2008
 STIJNS, S., TILLEMANN, B., GOOSSENS, W., KOHL, B., SWAENEPOEL, E. en WILLEMS, K., “Bijzondere overeenkomsten: koop en aanneming. Overzicht van rechtspraak (1999-2006)”, *TPR* 2008, 1411-1742.
- D. VAN BUNNEN, “Chronique”, *JT* 1998
 VAN BUNNEN, D., “La distribution automobile. Chronique de jurisprudence (1985-1997)”, *JT* 1998, 737-756.
- J. VAN COMPERNOLLE en G. CLOSSET-MARCHAL, “Examen”, *RCJB* 1999
 VAN COMPERNOLLE, J. en CLOSSET-MARCHAL, G., “Droit judiciaire privé. Examen de jurisprudence (1985 à 1998)”, *RCJB* 1999, 59-186
- A. VAN OEVELEN, “Kroniek”, *RW* 2004-05
 VAN OEVELEN, A., “Kroniek van het verbintenissenrecht (1993-2004)”, *RW* 2004-05, 1641-1670.
- P. VAN OMMESLAGHE, “Examen”, *RCJB* 1975, *RCJB* 1986 of *RCJB* 1988
 VAN OMMESLAGHE, P., “Les obligations. Examen de jurisprudence (1968 à 1973)”, *RCJB* 1975, 423-538 en 597-736.
 VAN OMMESLAGHE, P., “Les obligations. Examen de jurisprudence (1974 à 1982)”, *RCJB* 1986, 33-259 en *RCJB* 1988, 33-199.
- M. WILLEMART en S. WILLEMART, “Chronique”, *JT* 2008
 WILLEMART, M. en WILLEMART, S., “La résiliation unilatérale des concessions de vente exclusive à durée indéterminée. Chronique de jurisprudence (1997-2007)”, *JT* 2008, 2-8.

VERKORTE VERWIJZINGEN NAAR BOEKEN (CHRONOLOGISCH)

België

Les obligations contractuelles, 1984

DIEUX, X. *et al.*, *Les obligations contractuelles*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 1984, 374 p.

Les intermédiaires commerciaux, 1990

SIMONT, L. *et al.*, *Les intermédiaires commerciaux*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 1990, 375 p.

Het contract met opeenvolgende prestaties, 1991

CORNELIS, L. *et al.*, *Het contract met opeenvolgende prestaties*, Brussel, Vlaams Pleitgenootschap, 1991, 236 p.

De behoorlijke beëindiging van overeenkomsten, 1993

CARLE, G. *et al.*, *De behoorlijke beëindiging van overeenkomsten*, Brussel, Vlaams Pleitgenootschap, 1993, 296 p.

Handelsagentuur, I, 1997

DURSIN, E. en VAN DEN BROECK, K. (eds.), *Handelsagentuur*, I, Gent, Mys en Breesch, 1997, 2 dln.

Les procédures en référé, 1998

VAN COMPERNOLLE, J. (coord.), *Les procédures en référé*, Luik, Ed. Formation Permanente CUP, 1998, 189 p.

Les obligations contractuelles, 2000

DIEUX, X. *et al.*, *Les obligations contractuelles*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 2000.

Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles, 2001

FONTAINE, M. en VINEY, G. (dir.), *Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé*, Brussel, Bruylant, 2001, 1127 p.

La fin du contrat, 2001

WERY, P. (ed.), *La fin du contrat*, Luik, Ed. Formation Permanente CUP, 2001, 312 p.

Les clauses applicables en cas d'inexécution, 2001

WERY, P. (dir.), *Les clauses applicables en cas d'inexécution des obligations contractuelles*, Brussel, La Chartre, 2001, 93-145.

Totstandkoming van de overeenkomst, 2002

SMITS, J. en STIJNS, S. (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 291 p.

Le référé judiciaire, 2003

MARCHAL, P. *et al.*, *Le référé judiciaire*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 2003.

Inhoud en werking van de overeenkomst, 2005

SMITS, J. en STIJNS, S. (eds.), *Inhoud en werking van de overeenkomst naar Belgisch en Nederlands recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 449 p.

Contractuele clausules, 2006

STIJNS, S. en VANDERSCHOT, K. (eds.), *Contractuele clausules rond de (niet-)uitvoering en de beëindiging*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 333 p.

Handboek Algemeen Huurrecht, 2006

DAMBRE, M., HUBEAU, B. en STIJNS, S. (eds.), *Handboek Algemeen Huurrecht*, Brugge, die Keure, 2006, 707 p.

Le tribunal de commerce, 2006

BQUET-MATHIEU, C. et al., *Le tribunal de commerce: procédures particulières et recherche d'efficacité*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 2006.

Droit des contrats France, Belgique, 2, 2006

TILLEMANS, B., VERBEKE, A. en VERKINDT, P.-Y. (eds.), *Droit des contrats France, Belgique*, 2, Brussel, Larcier, 2006.

Actualia handelstussenpersonen, 2006

STRAETMANS, G. en MERTENS, D. (eds.), *Actualia handelstussenpersonen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 158 p.

Specific Performance in Contract Law, 2008

SMITS, J., HAAS, D. en HESEN, G. (eds.), *Specific Performance in Contract Law: National and Other Perspectives*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 345 p.

La volonté unilatérale, 2008

GERMAIN, J.-F. (coord.), *La volonté unilatérale dans le contrat*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 2008, 499 p.

Actuele ontwikkelingen inzake verbintenissenrecht, 2009

SAGAERT, V. en LAMBRECHT, D. (eds.), *Actuele ontwikkelingen inzake verbintenissenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009.

Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen, 2009

NAEYAERT, P. en TERRY, E. (eds.), *Beëindiging van overeenkomsten met handelstussenpersonen*, Brugge, die Keure, 2009, 526 p.

Themis Cahiers nr. 56 Verbintenissenrecht, 2010

STIJNS, S., SAMOY, I. en DE BOECK, A. (eds.), *Themis Cahiers nr. 56 Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 130 p.

Actuele problemen van het arbeidsrecht, x, datum

RIGAUX, M. (ed.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1984.

RIGAUX, M. (ed.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 2*, Antwerpen, Kluwer, 1987.

RIGAUX, M. (ed.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 3*, Antwerpen, Kluwer, 1990.

RIGAUX, M. (ed.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 4*, Antwerpen, Maklu, 1993.

RIGAUX, M. en HUMBLET, P. (eds.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 6*, Antwerpen, Intersentia, 2001.

RIGAUX, M., HUMBLET, P. en VAN LIMBERGHEN, G. (eds.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht 7*, Antwerpen, Intersentia, 2005.

*Frankrijk**La tendance à la stabilité du rapport contractuel*, 1960

DURAND, P. (ed.), *La tendance à la stabilité du rapport contractuel. Etudes de droit privé*, Parijs, LGDJ, 1960.

Mélanges en l'honneur de Denis Tallon, 1999

X, *Mélanges en l'honneur de Denis Tallon. D'ici, d'ailleurs: harmonisation et dynamique du droit*, Parijs, Société de législation comparée, 1999.

L'unilatéralisme et le droit des obligations, 1999

JAMIN, C. en MAZEAUD, D. (dir.), *Etudes juridiques*, 9, *L'unilatéralisme et le droit des obligations*, Parijs, Economica, 1999.

Etudes offertes à Jacques Ghestin, 2001

X, *Etudes offertes à Jacques Ghestin: le contrat au début du XXIe siècle*, Parijs, LGDJ, 2001, 992 p.